

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Valtiovarainministeriön väestö- ja perhetietojen kehittämisen arviointiryhmän raportti

Talouspolitiikka

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2022:30

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:30

Valtiovarainministeriön väestö- ja perhetietojen kehittämisen arviointiryhmän raportti

Väestö- ja perhetietojen kehittämisen arviointiryhmä

Valtiovarainministeriö, Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtiovarainministeriö

CC BY-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-367-219-2

ISSN pdf: 1797-9714

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Valtiovarainministeriön väestö- ja perhetietojen kehittämisen arviointiryhmän raportti

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:30		Teema	Talouspolitiikka
Julkaisija	Valtiovarainministeriö		
Yhteisötekijä	Väestö- ja perhetietojen kehittämisen arviointiryhmä		
Kieli	Suomi	Sivumäärä	25

Tiivistelmä

Keväällä 2021 hallitus linjasi puoliväliriihensä yhteydessä väestöpoliittisista tavoitteista, jotka nojasivat Väestöpoliittisen selonteon yhteydessä tehtyyn työhön. Yhtenä hallituksen väestöpoliittisena linjauksena oli väestö- ja perhetietoja koskevan tietopohjan ja väestöpoliittisen seurannan kehittäminen tietopohjaisen päätöksenteon tueksi.

Valtiovarainministeriön väestö- ja perhetietojen kehittämisen arviointiryhmän tehtävänä on ollut arvioida väestöä ja perheitä koskevan tilastoinnin ja tietopohjan vahvistamistarpeita yhtäältä valtiovarainministeriön hallinnonalan näkökulmasta ja toisaalta suhteessa hallituksen kevään 2021 kehysriihessään päättämiin väestöpoliittisiin linjauksiin. Arviointiryhmän raportissa on käyty läpi meneillään olevaa kehitystyötä ja tehty uusia kehittämisehdotuksia.

Arviointiryhmän mukaan valtiovarainministeriössä hyödynnetään jo nykyisellään laajasti väestö- ja perhetietoja ja ministeriön hallinnonalan virastot ovat myös keskeisiä väestö- ja perhetietojen tuottajia rekistereiden ylläpitäjinä ja tilastojen tuotannon kautta. Lisäksi meneillään on useita hankkeita väestö- ja perhetietojen hyödyntämiseksi ja tietopohjan vahvistamiseksi.

Arviointiryhmä ei havainnut merkittäviä puutteita jo nykyisin tuotettujen tietojen laadussa ja laajuudessa. Väestöpolitiikan tietopohjan vahvistamista suunniteltaessa on syytä huomioida myös poikkihallinnollisen yhteistyön tarve. Väestöpolitiikan tietopohjaa tulisi tilastoinnin lisäksi vahvistaa myös tutkimuksellisesta näkökulmasta.

Asiasanat Talouspolitiikka, väestöpolitiikka, väestötilastot, väestötietojärjestelmät, väestötiedot

ISBN PDF 978-952-367-219-2 **ISSN PDF** 1797-9714

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-219-2>

Rapport från finansministeriets utvärderingsgrupp för utveckling av befolknings- och familjedata

Finansministeriets publikationer 2022:30		Tema	Finanspolitiken
Utgivare	Finansministeriet		
Utarbetad av	Yhteisötekijä		
Språk	Finska	Sidantal	25

Referat

Vid sin halvtidsöversyn våren 2021 fastställde regeringen befolkningspolitiska mål utifrån arbetet som gjordes i samband med den befolkningspolitiska redogörelsen. En av regeringens befolkningspolitiska målsättningar var att utveckla kunskapsunderlaget och den befolkningspolitiska bevakningen som stöd för kunskapsbaserade beslut.

Finansministeriets utvärderingsgrupp för utveckling av befolknings- och familjedata hade till uppdrag att bedöma behovet att förstärka statistiken och kunskapsunderlaget om befolknings- och familjedata både med tanke på finansministeriets förvaltningsområde och de befolkningspolitiska målsättningar som regeringen fastställde vid sin halvtidsöversyn våren 2021. Utvärderingsgruppens rapport behandlar det pågående utvecklingsarbetet och ger nya utvecklingsförslag.

Enligt utvärderingsgruppen utnyttjar finansministeriet redan nu befolknings- och familjerelaterade uppgifter i stor utsträckning, och ämbetsverken inom förvaltningsområdet är både som registeransvariga och statistikförare dessutom centrala producenter av befolknings- och familjedata. Därtill pågår flera projekt för att utnyttja befolknings- och familjedata och stärka kunskapsunderlaget.

Utvärderingsgruppen hittade inga betydande brister i fråga om kvaliteten och omfattningen av de data som redan produceras. Vid planeringen av hur kunskapsunderlaget för befolkningspolitiken kan stärkas ska även samarbete över förvaltningsgränserna beaktas. Kunskapsunderlaget för befolkningspolitiken ska stärkas med hjälp av statistik, men också genom forskning.

Nyckelord ekonomisk politik, befolkningspolitik, befolkningsstatistik, befolkningsdatasystem, befolkningsuppgifter

ISBN PDF	978-952-367-219-2	ISSN PDF	1797-9714
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN-adress <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-219-2>

Report of the Ministry of Finance's evaluation group on the development of population and family data

Publications of the Ministry of Finance 2022:30		Subject	Economic Policy
Publisher	Ministry of Finance		
Group author	Yhteisötekijä		
Language	Finnish	Pages	25

Abstract

In connection with the mid-term policy review in spring 2021, the Government outlined population policy objectives, which were based on the work carried out in connection with the Government report on population policy. One of the Government's population policies was to develop the knowledge base of population and family data and the monitoring of population policy in order to support decision-making.

The task set for the Ministry of Finance's evaluation group on the development of population and family data was to evaluate the need to improve the compilation of statistics and the knowledge base relating to the population and families. The evaluation was to be carried out from the perspective of the Ministry of Finance's branch of government and in relation to the population policies outlined in the Government's mid-term policy review in spring 2021. The evaluation group's report covers the ongoing development work and proposes new development measures.

According to the evaluation group, the Ministry of Finance already makes extensive use of population and family data, and the agencies in the Ministry's branch of government are key producers of population and family data by virtue of the registers they maintain and the statistics they produce. Furthermore, there are several ongoing projects to make use of population and family data and to improve the knowledge base.

The evaluation group did not find any significant shortcomings in the quality and scope of the data already being produced. The need for intersectoral cooperation should be taken into account when planning the improvement of the knowledge base of population policy, and the knowledge base should be improved from a research perspective in addition to a statistical one.

Keywords economic policy, population policy, population statistics, population information systems, population data

ISBN PDF	978-952-367-219-2	ISSN PDF	1797-9714
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-219-2>

Sisältö

Valtiovarainministeriölle	7
1 Johdanto	9
2 Väestö- ja perhetiedot valtiovarainministeriössä ja ministeriön hallinnonalalla	12
2.1 Valtiovarainministeriön prosesseissa käytetyt väestö- ja perhetiedot.....	12
2.1.1 Julkisen talouden ennusteet ja skenaariolaskelmat	13
2.1.2 Valtion budjetin tasa-arvotarkastelu	14
2.1.3 Väestönäkökulma verovalmistelussa	14
2.1.4 Väestötiedot osana kuntien ja hyvinvointialueiden rahoitusta	15
2.1.5 Väestön rekisteriaineistot osana tiedontuotantoa.....	16
2.1.6 Väestötiedot osana valtion työnantajatoimintaa ja henkilöstöpolitiikkaa	16
3 Meneillään olevat hankkeet, jotka lisäävät väestöä ja perheitä koskevaa tietopohjaa	17
3.1 Väestörakenteen muutosten syyt ja seuraukset.....	17
3.2 Pitkän aikavälin laskelmien kehittäminen.....	17
3.3 Väestö- ja perhetietojen kehittäminen alueellisen tiedon näkökulmasta.....	18
3.4 Lapsibudjetoinnin kehittäminen.....	18
3.5 Tilastokeskuksen väestö- ja perhetietoihin liittyvä kehittäminen	19
3.6 Väestötietojärjestelmään ja kansalliseen tekoälyohjelmaan liittyvä kehittäminen	20
4 Tunnistetut väestö- ja perhetietojen kehitystarpeet	21
4.1 Väestöpoliittisessa selvityksessä tunnistetut tietotarpeet väestö- ja perhetiedoille	21
5 Väestöpoliittisen selvityksen ehdotukset suhteessa käynnissä olevaan kehittämiseen	22
5.1 Väestörakenteen muutoksen vaikutukset	22
5.2 Nykyaikaisen väestöpolitiikan mittareiden kehittäminen	23
5.3 Seuranta syntyvyyden ja perheellistymiseen vaikuttavista tekijöistä ja lapsiperheiden tilanteista	23
6 Kehitysehdotukset	24
7 Johtopäätökset	25

VALTIOVARAINMINISTERIÖLLE

Valtiovarainministeriö asetti 2. helmikuuta 2022 arviointiryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida väestöön ja perheisiin liittyvän tilastoinnin ja tietopohjan kehittämistarpeita erityisesti valtiovarainministeriön hallinnonalalla. Työryhmän toimikausi oli 1.2.2022 - 24.3.2022.

Arviointiryhmän toimeksianto

Arviointiryhmän tehtävänä oli arvioida väestöä ja perheitä koskevan tilastoinnin ja tietopohjan vahvistamistarpeita yhtäältä valtiovarainministeriön hallinnonalan näkökulmasta ja toisaalta suhteessa hallituksen kevään 2021 kehysriihessään päättämiin väestöpoliittisiin linjauksiin. Arviointiryhmän tehtävänä oli

- tunnistaa ne väestöpoliittisessa selvitystyössä mainitut kehittämiskohteet, joiden voidaan katsoa kuuluvan valtiovarainministeriön hallinnonalalle (VM, Tilastokeskus, Digi- ja väestötietovirasto sekä Valtiokonttori).
- selvittää, joko kehittämistarpeeseen on reagoitu jossakin käynnissä olevassa kehittämishankkeessa.
- tehdä konkreettisia ehdotuksia mahdollisiksi kehittämishankkeiksi sekä priorisoida mahdollisia kehittämiskohteita niiden (kustannus-) vaikuttavuuden suhteen. Priorisoinnissa tulee kiinnittää erityistä huomiota mahdollisten tietoukkojen merkittävyyteen muun muassa päätöksenteon ja tietoperustaisen valmistelun näkökulmasta.

Arviointiryhmän työssä otettiin huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistukseen liittyvät hyvinvointialueiden ohjauksen edellyttämät tietotarpeet ja alueiden tiedolla johtamisen tarpeet. Ryhmä on voinut tehdä ehdotuksia tietovarantojen ja raportoinnin kehittämisestä. Erityisesti ryhmä on voinut tehdä ehdotuksia valtiovarainministeriön omien raporttien sisällön kehittämisestä. Työryhmä on koonnut myös tunnistamansa kehittämistarpeet, joihin valtiovarainministeriön työssä ei ole mahdollista vastata.

Arviointiryhmän järjestäytyminen ja työn organisointi

Arviointiryhmän puheenjohtajana toimi erityisasiantuntija Seppo Orjasniemi kansantalousosastolta. Arviointiryhmän muina jäseninä toimivat kansantalousosaston erityisasiantuntija Olli Palmén, finanssisihteeri Jukka Hytönen ja erityisasiantuntija Tom-Henrik Sirviö, budjettiosaston neuvotteleva virkamies Ilari Ahola ja erityisasiantuntija Heidi Järvenpää, kunta- ja aluehallinto-osaston neuvotteleva virkamies Jussi Lammassaari ja neuvotteleva virkamies Jani Heikkinen, valtiohallinnon kehittämisosaston neuvotteleva virkamies Mika Happonen, sekä JulkICT-osaston erityisasiantuntija Sari Hosionaho.

Arviointiryhmä kokoontui toimikautensa aikana kolme kertaa.

Saatuaan työnsä päätökseen arviointiryhmä luovuttaa yksimielisen raporttinsa kunnioittavasti valtiovarainministeriölle.

Helsingissä 29. päivänä huhtikuuta 2022.

1 Johdanto

Valtioneuvoston kanslia asetti 1.5.2020 selvityshankkeen, joka käsitteli Suomen väestölliseen tilanteeseen johtaneita syitä ja antoi politiikkasuosituksia väestörakenteeseen sopeutumiseksi ja kestävästä väestökehityksen turvaamiseksi. Hankkeen toimikausi päättyi 1.3.2021, ja siinä julkaistiin niin kutsuttu väestöpoliittinen selvitys¹. Hanketta ei jatkettu toimikauden jälkeen.

Keväällä 2021 hallitus linjasi puoliväliriihensä yhteydessä väestöpoliittisista tavoitteista, jotka nojasivat yllä mainitussa selvityshankkeessa tehtyyn työhön. Linjausten toimeenpanoa seuraa lapsi- ja nuorisopoliittinen ministerityöryhmä. Hallituksen väestöpoliittiset linjaukset olivat:

1. Suomen väestö kasvaa maltillisesti tavoitellen parempaa huoltosuhdetta.
2. Ihmisiä tuetaan aktiivisesti kohti toivomaansa lapsimäärää ja ero toivotun ja toteutuneen lapsiluvun välillä pienenee. Tarkemmista toimista perhemyön-teisyyden ja lapsilukutoiveiden toteutumisen edistämiseksi päätetään osana hallituksen tulevaa työtä.
3. Asetetaan tavoitteet ja toimenpiteet työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton vauhdittamiseksi ja edistetään osaavan työvoiman pysymistä maassa.
4. Hallitus kehittää väestö- ja perhetietoja koskevaa tietopohjaa ja väestöpoliittista seurantaa tietopohjaisen päätöksenteon tueksi sekä valtakunnallisesti että alueellisesti.
5. Hallitus vahvistaa väestöpolitiikan näkökulmaa kautta valtionhallinnon ja väestöpolitiikan näkökulma valtavirtaistetaan osaksi eri yhteiskuntapolitiikkojen valmistelua.
6. Valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopoliittinen ministeriryhmä seuraa väestöpoliittisten tavoitteiden toteutumista ja täsmentää toimenpiteitä yhteistyössä sote-ministerityöryhmän, työllisyyden ministeriryhmän sekä osaa-misen, innovaatioiden ja sivistyksen ministeriryhmän kanssa tavoitteiden toteuttamiseksi.

1 Anna Rotkirch (2021): [Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä: Linjauksia 2020-luvun väestöpolitiikalle](#). Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2021:2.

Edellä mainituista linjauksista linjaus 4 kohdistuu osin valtiovarainministeriön hallinnonalalle.

Hallituksen väestöpoliittisessa selonteossa linjataan, että Suomen tavoitteena on ”ihmislähtöinen väestöpolitiikka” ja tasapainoinen väestönkehitys. Vuotuisen väestönkasvun toivotaan olevan jatkossakin ainakin noin 0,3 prosenttia.

Keinot tähän pääsemiseksi ovat

- Väestöpoliittisten linjausten ja tavoitteiden asettaminen hallituskaudelle ja linjausten parlamentaarinen juurruttaminen.
- Väestöpoliittisten linjausten ja tavoitteiden sisällyttäminen kestävän kehityksen ohjelmiin ja erityisesti sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden tiekarttoihin.
- Väestöpoliittisen seurannan kehittäminen ja siihen liittyvän asiantuntijuuden sekä indikaattorien kehittäminen ja hyödyntäminen poliittisessa päätöksenteossa.

Väestöpoliittisessa selvityksessä linjataan, että väestö- ja perhetieto on saatava käyttöön.

Keinot ovat

- Väestö- ja perhetilastoja tulisi kehittää ja resursoida nykyistä tarkemmin, jotta kokonaiskuva ja tietopohja olisivat ajan tasalla.
- Väestö- ja perheanalytiikan kehittäminen valtakunnallisesti sekä teeman sisällyttäminen sote-uudistukseen, mukaan lukien hyvinvointialueiden ja kuntien välisen uuden yhteistyön muotoihin.
- Tutkimustiedon ja -ympäristön parempi resursointi
- Väestöpolitiikkaosaamisen kehittäminen ja vahvistaminen valtionhallinnossa.

Väestöpoliittisen selonteon linjauksiin sisältyy ”lapsimyönteisyys”, ”syntyvyys- ja perheystävällisyyden tukeminen”, joilla tavoitellaan syntyvyyden nostoa. Mahdollisina toimenpiteinä mainitaan ”Lastensaantia koskevat kampanjat, kannustimet, perhelupaukset tai bonukset”.

Väestöpoliittisessa selonteossa linjataan myös ”elinikäisen oppimisen ja myöhäiskeskityn työllisyydestä”. Siinä tavoitteena on nostaa myös 65–74-vuotiaiden hyvinvointia, oppimisen mahdollisuuksia ja työllisyysastetta. Keinoissa mainitaan muun muassa siirtyminen toimenpidetasolla ajattelumalliin, jossa ”työikäinen väestö” käytännössä tulee olemaan 15/20–74-vuotiaat (perinteisen 15–64-vuotiaiden ikäryhmän sijaan), sekä kohdennetut toimet 65–74-vuotiaiden työllisyysasteen nostamiseksi.

Edelliseen liittyen tavoitteena on "avointen väestöjen" muuttopolitiikka, jossa on linjauksia maahanmuuton edistämiseksi. Yksi valtiovarainministeriön työhön selkeästi liittyvä tavoite on nostaa nettomaahanmuutto 25 000 henkeen vuodessa vuoteen 2030 mennessä nykyisestä noin 15 000 hengestä. Lisäksi selonteossa todetaan, että "tarkempia, pandemian vaikutuksia ja väestötrendien yhteisvaikutuksia tarkastelevia ennusteita olisi tärkeää tehdä jatkossa säännöllisesti muuttoliikettä koskevan päätöksenteon ja väestöpoliittisten tavoitteiden seuraamisen tueksi." Tällaiset tarkastelut voivat viitata esimerkiksi valtiovarainministeriön kansantalousosastolla tehtävään skenaariotyöhön.

Tämä raportti koostaa valtiovarainministeriön väestö- ja perhetietojen kehittämisen arviointiryhmän työn. Raportissa esitellään valtiovarainministeriön ja ministeriön hallinnon väestö- ja perhetietojen hyödyntämisen nykytila sekä käynnissä olevat hankkeet tietopohjan kehittämiseksi. Lisäksi raportissa kootaan yhteen tunnistetut väestö- ja perhetietojen kehittämistarpeet ja -ehdotukset.

2 Väestö- ja perhetiedot valtiovarainministeriössä ja ministeriön hallinnonalalla

Valtiovarainministeriössä väestö- ja perhetietoja hyödynnetään eri osastoilla. Lisäksi ministeriössä tuotetaan itse väestö- ja perhetietoihin liittyviä ennusteita ja analyyseja erilaisten analyysityökalujen avulla. Valtiovarainministeriö osallistuu tarvittaessa myös muiden ministeriöiden hankkeisiin, joissa väestö- ja perhetietojen tietopohjaa vahvistetaan.

Väestö- ja perhetietoihin linkittyviä toimintoja on myös valtiovarainministeriön hallinnonalan virastoissa. Keskeinen väestö- ja perhetietojen tuottaja Suomessa on Tilastokeskus, jonka tulosohjaus on valtiovarainministeriön vastuulla. Tilastokeskuksella on tilastoviranomaisena laaja itsenäisyys tilastojen ja väestöennusteiden tuotannossa. Tilastokeskus tuottaa muun muassa tietoja väestöstä ja väestöjakaumasta niin Suomen kuin eri alueiden tasolla sekä väestöennusteita. Väestöennusteiden yhteydessä tuotetaan myös alueellisia ennusteita. Väestötietoja tuotetaan myös esimerkiksi syntyvyydestä, kuolleisuudesta, työllisyydestä ja koulutusasteesta. Toinen keskeinen väestöteiden toimittaja VM:n hallinnonalalla on Digi- ja väestötietovirasto, joka vastaa väestötietojärjestelmästä (VTJ).

Tilastokeskuksen lisäksi väestö- ja perhetilastoja tuottaa myös Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL), joka on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan virasto. Lisäksi valtiovarainministeriön hallinnonalalla väestö- ja perhetietoja käsitellään ja tuotetaan Digi- ja väestötietovirastossa. Verohallinto kerää ja käsittelee henkilötietoja verotuksen toimeenpanoa varten.

2.1 Valtiovarainministeriön prosesseissa käytetyt väestö- ja perhetiedot

Useimmilla valtiovarainministeriön osastoilla tehdään väestö- ja perhetietoihin liittyvää valmistelu- ja analyysityötä. Väestö- ja perhetietojen hyödyntämisessä on ministeriön osastojen välillä paljon yhteistä, mutta toisaalta tietojen roolissa talous- ja hallintopolitiikan valmistelussa näyttää myös olevan eroja. Talouspolitiikan osastoilla (kansantalousosasto, budjettiosasto, vero-osasto) mutta myös joillain hallintopolitiikan osastoilla,

esimerkiksi Valtionhallinnon kehittämisosastolla ja Valtion työmarkkinalaitoksessa, väestö- ja perhetiedot toimivat erilaisen valmistelun, analyysin tai vaikutusarviointien pohjana. Hallintopolitiikan osastoilla (kunta- ja aluehallinto-osasto, JulkICT) väestö- ja perhetiedot ovat usein erilaisissa rajapinnoissa, joissa ne helpottavat esimerkiksi erilaisten julkisen palveluiden tuottamista. Toisaalta on tärkeää huomata, että erilaiset rekisteriaineistot muodostavat pohjan esimerkiksi Tilastokeskuksen tilastotuotannolle ja ovat siten väestö- ja perhetietojen keskeinen lähde.

2.1.1 Julkisen talouden ennusteet ja skenaariolaskelmat

Kansantalouselosastolla väestö- ja perhetietoja hyödynnetään useista näkökulmista ja tuotetaan niihin liittyvää tietoa. Kansantalouden ennusteissa hyödynnetään väestötilastoja ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyysarvioissa väestö- ja perhetiedot ovat keskeisiä.

Kestävyysvajelaskelman ikäsidonnaisten menojen kasvua kuvaavassa taustalaskelmassa Tilastokeskuksen väestöennuste ja sen taustalla olevat oletukset toimivat pohjana, jolle arvio eri palveluiden ja sosiaaliturvan tarpeesta perustuu. Tilastokeskuksen väestöennusteen pohjalta voidaan tuottaa myös vaihtoehtoisia väestöskenaarioita ja niiden avulla vaihtoehtoisia arvioita palveluiden ja etuuksien tarpeesta. Väestöennusteen lisäksi sosiaalimenojen pitkän aikavälin skenaariomallilla (SOME) tehtävissä laskelmissa hyödynnetään laajasti THL:n, Kelan ja Eläketurvakeskuksen tilastotietoja siitä, miten eri väestöryhmät tällä hetkellä käyttävät julkisia palveluita ja etuuksia ikäryhmittäin ja sukupuolittain.

Tilastokeskuksen väestöennusteen ja työvoimatutkimuksen pohjalta voidaan muodostaa pitkän aikavälin ennusteita työllisyydelle ja työvoimaan osallistumiselle. Mallia voidaan hyödyntää myös erilaisissa skenaariotarkasteluissa.² Lisäksi malleissa työn tuottavuuden oletetaan kasvavan pitkällä aikavälillä 1,5 %. Tämä oletus huomioi yhtenä könttänä kaikki työn tuottavuuteen vaikuttavat tekijät, myös työntekijöiden koulutuksen ja osaamisen sekä teknologisen kasvun.

Väestötilastoihin ja -ennusteisiin perustuvia palveluntarvetietoja käytetään myös arvioitaessa julkisen talouden menokehitystä lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä. Tietoja tarvitaan esimerkiksi arvioitaessa väestörakenteen muutoksen vaikutuksia varhaiskasvatukseen ja koulutuksen sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen menojen kehitykseen.

² Tarkemmin kestävyyslaskelmista ja SOME-mallista katso esimerkiksi [Valtiovarainministeriön kestävyysvajelaskelmien menetelmäkuvaus \(2021\)](#).

2.1.2 Valtion budjetin tasa-arvotarkastelu

Valtion talousarvioesityksiin ja siellä hallinnonalakohtaisiin pääluokkaperusteluihin on jo noin 15 vuoden ajan sisällynyt yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävistä talousarvioesitykseen vaikuttavista päätöksistä. Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa on todettu, että ”Hallitus sitoutuu sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen muun muassa talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa”, jonka perusteella talousarvioesitykseen sisältyviä tekstejä on kuluvalle vaalikaudella kehitetty. Lisäksi kerran vaalikaudessa teetetään selvitys talouspolitiikan sukupuolivaikutuksista.

Vuonna 2020 annetun, uuden laadintamääräyksen mukaan talousarvioesityksen yhteenvetotarkastelussa tulee kiinnittää huomiota sukupuolten välisen tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta tasa-arvon toteutumiseen. Valtiovarainministeriö on edelleen viime vuosina tarkentanut talousarvioesityksen pyyntökirjeessä keskeisiä yhteenvetotarkastelun elementtejä, esimerkiksi:

- sukupuolten tasa-arvoon liittyvät, etenkin yhteiskunnalliset tavoitteet hallinnonalalla
- konkreettiset hallinnonalan toimenpiteet, lainsäädäntöhankkeet ja määrärahat, joilla tavoitteisiin pyritään
- talousarvioon liittyvät määrärahamuutokset, joilla on merkittäviä sukupuolivaikutuksia
- sukupuolen mukaan erotellut ihmisiä koskevat tilastot ja tunnusluvut, jotka koskevat yhteiskunnallisesti merkittäviä teemoja.

2.1.3 Väestönäkölma verovalmistelussa

Vero-osastolla väestö- ja perhetietoja hyödynnetään laajasti verotuloennusteiden laadinnassa ja säädösehdotusten vaikutusten arvioinnissa. Vaikutusarviointien sekä erilaisten tietopyyntöjen ja selvitysten yhteydessä saatetaan myös tuottaa niihin liittyvää uutta tietoa. Kansantalouseläntalon kokonaistaloudelliseen ennusteeseen sisältyvät ja sen oletuksiin liittyvät väestö-, perhe- ja työllisyystiedot ovat keskeisiä mm. edellä mainittuja tarkoituksia varten käytössä olevien HVSR- ja SISU-mikrosimulointimallien pohja-aineistojen päivityksissä.

Verotuksen toimittamista varten Verohallinto ja Traficom keräävät, tallettavat ja käsittelevät henkilötietoja sen mukaan kuin eri verolaeissa säädetään muun muassa tuloverotusta, kiinteistöverotusta, perintö- ja lahjaverotusta, varainsiirtoverotusta, arvonlisäverotusta, autoverotusta, ajoneuvoverotusta ja valmisteverotusta varten. Verohallinto kerää tietoa

verovelvollisten lapsista ja puolisoista, mutta kotitalouksien muodostamista tai muuta perheryhmittelyä ei tehdä.

2.1.4 Väestötiedot osana kuntien ja hyvinvointialueiden rahoitusta

Kunta- ja aluehallinto-osastolla väestötietoja käytetään kunnan peruspalvelujen valtionosuuksien ja hyvinvointialueiden valtion rahoitusta koskevien laskelmien laatimisessa sekä kuntien ja hyvinvointialueiden tuottamien peruspalvelujen ja talouden arvioinnissa.

Vuoden 2023 alussa voimaan tulevan sote-uudistuksen jälkeen merkittävä osa kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta määräytyy kunnan lapsi-ikäluokkien perusteella. Peruspalvelujen valtionosuuden määräytymiseen vaikuttaa myös kunnan työttömyyskerroin, vieraskielisen ja kaksikielisen väestön määrä, saaristoisuus, asukastiheys sekä väestön koulutustausta. Lisäksi valtionosuuden määrään vaikuttavat syrjäisyyden, työpaikkaomavaraisuuden, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, asukasmäärän kasvun ja saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosat.

Hyvinvointialueiden yleiskatteinen valtion rahoitus koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien rahoituksesta ja pelastustoimen tehtävien rahoituksesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus määräytyy suurelta osin tarveperusteisesti. Palvelutarvekertoimet laskeaan terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelujen tarvetta ja kustannuksia kuvaavien sairauksiin ja sosioekonomisiin tekijöihin perustuvien tarvetekijöiden sekä niiden painokertoimien ja tehtäväkohtaisten painotusten perusteella. Tarveperusteisuuden lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijöinä ovat asukasperusteisuus sekä vieraskielisyys, kaksikielisyys, asukastiheys, saamenkielisyys, saaristoisuus ja hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.

Väestötietoja käytetään kunta- ja aluehallinto-osastolla myös tarkasteltaessa kuntien ja hyvinvointialueiden tuottamien palvelujen alueellisia eroja sekä arvioitaessa kuntien ja hyvinvointialueiden talouden kehitystä ja kehitysnäkymiä. Kunta- ja aluehallinto-osaston käyttää väestötilastoja ja -ennusteita muun muassa kaksi kertaa vuodessa tehtäviin kunta-kohtaisiin talouden painelaskelmiin. Väestö-tilastoja ja -ennusteita käytetään lisäksi muun muassa kuntien ja hyvinvointialueiden mahdollisissa arviointimenettelyissä sekä arvioitaessa hyvinvointialueiden mahdollista lisärahoitusta ja sen perusteita.

2.1.5 Väestön rekisteriaineistot osana tiedontuotantoa

Julkisen hallinnon tieto- ja viestintäteknisellä osastolla väestö- ja perhetiedot ovat erilaisissa rajapinnoissa, joissa ne sujuvoittavat erilaisten palveluiden tuotantoa ja toimivat esimerkiksi joidenkin Tilastokeskuksen tuottamien tilastojen pohjana. Väestötietojärjestelmä on keskeinen väestötietojen perusrekisteri, koska se sisältää yksilöitynä Suomen kansalaiset ja Suomessa asuvat ulkomaalaiset sekä osan heidän perhe- ja huoltotiedoistaan. Rekisteri toimii pohjana monille tilastoille.

Väestötietojärjestelmästä ja muista väestö- ja perhetiedon kannalta olennaisista rekistereistä ja tietovarannoista saa lisätietoa myös julkisen hallinnon tiedonhallintakartasta tutkimuspalvelussa. Tiedonhallintakartta kuvaa tiedonhallinnan järjestämistä julkisessa hallinnossa. Väestö- ja perhetietojen osalta tiedonhallintakartassa on kiinnostavia tietovarantoja kuten varhaiskasvatuksen tietovaranto. Koska kartta kokoaa yhteen koko julkisen hallinnon tietovarantoja, ei osa tietovarannoista ole valtiovarainministeriön hallinnassa olevia tietovarantoja.³

2.1.6 Väestötiedot osana valtion työnantajatoimintaa ja henkilöstöpolitiikkaa

Valtion työmarkkinalaitoksen Tahti-rekisterissä on tiedot valtionhallinnon henkilöstön pitämistä perhevapaista ja esimerkiksi sairaan lapsen hoitamisesta johtuvista virkavapaista. Valtion työmarkkinalaitoksessa tietoja käytetään valtion neuvottelu- ja sopimustoiminnassa esimerkiksi erilaisten sopimusratkaisujen vaikutusten arvioimisessa ja Valtionhallinnon kehittämisosastolla valtion henkilöstöä koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

³ Julkisen hallinnon tieto- ja viestintäteknisen osaston ohjattavassa digi- ja väestötietovierastossa (DVV) on väestö- ja perhetietoihin linkittyviä toimintoja ja niiden kehittämishankkeita, joita käydään läpi edempänä.

3 Meneillään olevat hankkeet, jotka lisäävät väestöä ja perheitä koskevaa tietopohjaa

Sen lisäksi, että valtiovarainministeriön eri osastojen ja hallinnonalan virastojen vakiintuneissa prosesseissa hyödynnetään ja osittain myös tuotetaan väestö- ja perhetietoja, on ministeriössä ja hallinnonalalla erilaisia hankkeita, joissa väestöön ja perheisiin liittyvää tietopohjaa kehitetään. Tässä alaluvussa esitellään seurantaryhmän työssä tunnistetut keskeiset käynnissä olevat kehittämishankkeet.

3.1 Väestörakenteen muutosten syyt ja seuraukset

Väestörakenteen muutosten syistä ja seurauksista on käynnistynyt strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama ”Väestörakenteen muutokset – syyt, seuraukset ja ratkaisut” -tutkimusohjelma, jonka tutkimushankkeiden tarkoituksena on luoda päätöksenteon tueksi uutta tutkimustietoa väestöpolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) on mukana tutkimushankkeessa.

Väestörakenteen taloudellisia vaikutuksia on tarkasteltu myös aiemmin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan osana toteutetussa väestörakenteen kokonaistaloudellisia vaikutuksia tarkastelleessa hankkeessa etsittiin vastauksia siihen, miten väestökehitys ja työvoiman tarjontareformit vaikuttavat julkiseen talouteen.⁴

3.2 Pitkän aikavälin laskelmien kehittäminen

Osana julkisen talouden kestävyyslaskelmia käytetyn SOME-mallin kehitystyö on ollut käynnissä vuodesta 2019 lähtien, ja päivitetty malli on tarkoitus ottaa käyttöön kuluvan vuoden aikana. Mallin ylläpito ja kehittäminen on siirtynyt sosiaali- ja terveysministeriöltä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja malli muodostaa myös jatkossa olennaisen

4 Valkonen ja Lassila (2021): [Väestön ikääntymisen taloudelliset vaikutukset](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:36.

työkalun valtiovarainministeriön analyysille. Kehitystyön tarkoituksena on parantaa mallin ajantasaisuutta sekä tulosten tarkkuutta ja läpinäkyvyyttä. Mallissa on tarkoitus mahdollistaa myös alueellisten palvelutarpeiden ja skenaarioiden tuottaminen, kun tällä hetkellä tietoja on saatavilla vain koko Suomen tasolla. Näitä tietoja voidaan hyödyntää erityisesti hyvinvointialueita koskevien analyysien teossa.

3.3 Väestö- ja perhetietojen kehittäminen alueellisen tiedon näkökulmasta

Väestö- ja perhetiedoille on tarvetta myös alueellisesta näkökulmasta. Tietokiri-hankkeessa on tuotettu tutkiahallinto.fi -portaali, joka kokoaa yhteen kuntien, alueiden ja valtion tilastotietoa taloudesta ja väestöstä. Toisaalta edellä kuvatun SOME-mallin kehittämistyön yhteydessä saadaan entistä tarkempaa tietoa erilaisten palveluiden ja sosiaaliturvan alueellisesta tarpeesta.

Yksi alueellisiin väestö- ja perhetietoihin liittyvä kiinnostava teema on monipaikkaisuus. Parhaillaan on käynnissä monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksia käsittelevä valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan hanke. Sen osana saataneen tietoa muun muassa monipaikkaisen väestön palvelutarpeista ja monipaikkaiseen väestöön liittyvistä mahdollisista kustannuksista ja hyödyistä.⁵

3.4 Lapsibudjetoinnin kehittäminen

Valtiovarainministeriössä selvitettiin lapsibudjetointia koskevia menettelyjä keväällä 2021. Työssä pohdittiin ensisijaisesti lapsibudjetoinnin pilotointia vuoden 2022 talousarvioesityksessä, tavoitteena lapsibudjetoinnin vakiinnuttaminen vuoden 2023 talousarvioesityksessä. Lapsibudjetointia pohtinut työryhmä ehdotti, että talousarviota tarkastellaan lapsi-ikäryhmän osalta kohdistamalla tarkastelu välittömästi alle 18-vuotiaisiin lapsiin ja perheisiin kohdistuviin valtion menoihin sekä verotuksen kysymyksiin. Valtion talousarvion

⁵ Monipaikkaisuutta on käsitelty myös aiemmin valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan hankkeissa. Näistä esimerkkejä ovat Rannanpää ym. (2022): [Monipaikkaisuus – nykytila, tulevaisuus ja kestävyys](#), valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9 ja Alasalmi ym. (2020): [Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö](#), valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:12. Lisäksi valtiovarainministeriö on selvittänyt kaksoiskuntalaisuuden näkökulmia raportissa [Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – selvitys kaksoiskuntalaisuudesta](#), valtiovarainministeriön julkaisu 3/2018.

lapsibudjetoinnin valmistelu jatkuu ministeriöiden virkavalmisteluna. Seuraavassa vaiheessa tarkasteluun on sisällytettävä hyvinvointialueiden valtion rahoitusosuus siltä osin, kuin se on lapsibudjetoinnin kannalta relevantti. Tätä asiaa selvitetään keväällä ja kesällä 2022.

Lapsibudjetointia pohtinut työryhmä otti asettamispäätöksensä mukaisesti kantaa myös siihen, miten valtio voi edistää lapsiin kohdistuvien menojen kokonaisuuden saamista näkyväksi kunta – hyvinvointialue – valtio -kokonaisuudessa. Lisäksi tarkasteltiin, miten valtio voi kannustaa eri toimenpidevaihtoehtojen lapsivaikutusten arviointiin osana valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien päätöksentekoa 1.1.2023 jälkeen.

Työryhmässä ehdotettiin lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamista sekä kuntien ja hyvinvointialueiden toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittämistä. Lisäksi ehdotettiin kuntien ja hyvinvointialueiden oman laajamuotoisen lapsibudjetoinnin käynnistämistä vapaaehtoisuuden pohjalta.⁶ Kuntien ja hyvinvointialueiden osalta lapsibudjetoinnin laajempi kehittäminen ja toimeenpano on työryhmän näkemyksen mukaan mahdollista vasta kuntien ja hyvinvointialueiden uusien järjestämistehtävien vakiinnuttua. Asiaa on kuitenkin tarpeen selvittää jo aiemmin ja työ jatkuu selvityshenkilöiltä tilattavan selvityksen avulla.

Valtiovarainministeriö vastaa kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin selvityshankkeesta. Selvitykseen on valittu selvityshenkilöt, ja työ heidän kanssaan on alkanut kuluvan vuoden helmikuussa. Asiaa koskeva hanke on asetettu maaliskuussa 2022.⁷

3.5 Tilastokeskuksen väestö- ja perhetietoihin liittyvä kehittäminen

Tilastokeskus vastaa monista väestöön ja perheisiin liittyvien tilastojen tuottamisesta ja kehittämisestä. Erityisesti väestö- ja perhetilastojen kehittämisen tueksi on asetettu väestö- ja perhetilastoinnin asiantuntijaryhmä⁸. Sen tavoitteena on selvittää, onko erilaisien väestö- ja perhetilastoinnin kehittämis ehdotuksien toteuttamiseen edellytyksiä. Ryhmän toimikausi on vuoden 2022 alusta lukien kolme vuotta ja ryhmään on nimetty laajasti jäseniä valtionhallinnosta ja alan järjestöistä.

6 Valtiovarainministeriö (2021): [Lapsibudjetoinnin pilotointi ja vakiinnuttaminen: Työryhmän mietintö lapsibudjetoinnin kehittämismahdollisuuksista valtion talousarviossa sekä kunnissa ja hyvinvointialueilla](#). Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:29.

7 Lisätietoja selvityshankkeesta on [hankeikkunassa](#).

8 Tarkalleen ottaen asiantuntijaryhmän asettamiskirje on raportin kirjoittamisen aikaan allekirjoitettavana.

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan liittyvien Tilastokeskus toteuttaa vuoden 2022 aikana hankkeen, jossa luodaan kattava tietopohja lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseen. Hankkeessa suunniteltava tietokokonaisuus helpottaa tiedon löytymistä, käyttöä ja lasten aseman seuranta Suomessa. Lisäksi tuotetaan esitys toteutettavasta tietoportaalista. Hankkeessa kiinnitetään erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten hyvinvointia koskevaan tietoon ja se toteutetaan yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

Alueellisesta näkökulmasta väestötilastointia ollaan kehittämässä asunnottomuuden osalta. Tilastokeskus ja ympäristöministeriö ovat valmistelemassa asunnottomuuden tilastoinnin kehittämisen toimia ja kehittämishankkeen määräaika on vuoden 2023 helmikuun loppu. Hankkeessa selvitetään asunnottomuuden tilastointimahdollisuuksia ja raportoidaan aineistoja koskevat puutteet ja mahdolliset, esimerkiksi lainsäädännöstä tulevat, esteet. Lähtökohtaisesti asunnottomuuden tilastointiin kuitenkin liittyy haasteita, koska asunnottomia ei Suomessa rekisteröidä, vaikka jotkut kunnat keräävätkin satunnaisesti tietoja.

3.6 Väestötietojärjestelmään ja kansalliseen tekoälyohjelmaan liittyvä kehittäminen

Väestötietojärjestelmään liittyen on käynnissä kehittämishankkeita. Henkilötunnuksen uudistamishankkeessa henkilötunnuksen rakenne uudistetaan ja lisäksi on erityisesti tarkoituksena helpottaa ulkomaalaisten henkilöiden rekisteröintiä ja toisaalta sitä kautta edesauttaa työperäistä maahanmuuttoa. Henkilötunnuksen sukupuolisidonnaisuudesta luovutaan vuodesta 2027 alkaen.

Ennakollisen vanhemmuuden tunnistamisen kehittämishankkeessa nopeutetaan ja digitalisoidaan ennen lapsen syntymää tapahtuvaa vanhemmuuden tunnistamista ja vahvistamista. Kansalaisen oikeusturvan vahvistaminen digitalisaation avulla -hankkeessa taataan kansalaisen mahdollisuudet asioida sähköisesti kaikissa julkisen hallinnon palveluissa ja kehitetään digi- ja väestötietoviraston digitaalista asianhallintaa.

Digi- ja väestötietovirastossa on käynnissä holhousasioiden rekisterin uudistaminen. Oikeusturvahankkeessa tehtävän kehitystyön jälkeen edunvalvojat ja edunvalvontavaltuutetut pystyvät asioimaan sähköisesti edunvalvottaviensa puolesta siten, että Suomi.fi -palvelu toimii edustamisoikeuden välityskanavana.

Julkisen hallinnon tieto- ja viestintäteknisellä osastolla on kehityshankkeita, joissa datan ja siihen liittyvän analytiikan avulla pyritään hyödyntämään myös väestö- ja perhetietoja yhteiskunnallisen kehityksen seurannassa. Erityisesti kansallisessa tekoälyohjelmassa AuroraAI:ssä on potentiaalia tästä näkökulmasta. Nämä ohjelmat tarjoavat eri toimijoille mahdollisuuden kehittää toimintaansa myös väestö- ja perhetietojen hyödyntämisen näkökulmasta.

4 Tunnistetut väestö- ja perhetietojen kehitystarpeet

Tässä luvussa käydään aluksi läpi niitä valtiovarainministeriön hallinnonalalle kuuluvia kehitystarpeita, jotka on havaittu väestöpoliittisessa selvityksessä, sekä niitä väestö- ja perhetietoja koskevia kehitystarpeita, jotka kumpuavat valtiovarainministeriön prosesseista. Tämän jälkeen kartoitetaan havaittujen kehitystarpeiden mahdollinen sisältyminen käynnissä oleviin hankkeisiin. Kehitysehdotukset käydään läpi jäljempänä.

4.1 Väestöpoliittisessa selvityksessä tunnistetut tietotarpeet väestö- ja perhetiedoille

Väestöpoliittisessa selvityksessä todetaan, että nykyaikaisessa väestöpolitiikassa keskeisiä tarkastelun kohteita ovat sellaiset subjektiiviset tekijät, kuten fyysinen ja psyykinen hyvinvointi, sosiaalinen osallisuus ja tyytyväisyys elämään. Osana väestöpolitiikan kehittämistä ja toteuttamista selvityksessä tunnistetaan erilaisia väestö- ja perhetietojen kehittämisen tarpeita. Erityisesti selvityksessä nostetaan esille Suomen korkeatasoiset väestörekisterit ja väestötilastot, joiden pohjalta voitaisiin kehittää uusia väestöpolitiikan kannalta merkityksellisiä indikaattoreita. Väestötiedot voisivat selvityksen mukaan olla myös nykyistä interaktiivisempia ja käyttäjäystävällisempiä.

Selvityksessä tunnistetaan tarpeelliseksi muuttaa väestönäkemystä avoimemmaksi, mikä edellyttää dynaamisempaa ja tarkempaa tietoa muuttoliikkeestä, matkailijoista ja vapaa-ajan asukkaista. Selvityksessä todetaan, että koronapandemian aikana liikkuvuutta koskevaa aineistoa olisi voitu keskeisesti hyödyntää arvioitaessa rajoittavien toimien tarpeellisuutta ja vaikutuksia.

Selvityksessä todetaan, että hyvinvointialueiden ja kuntien palvelutarpeen ennakoinnissa olisi hyödyllistä lisätä modernin analytiikan avulla seurantaä syntyvyyteen ja perheellistymiseen vaikuttavista tekijöistä ja lapsiperheiden tilanteista.

Väestöpoliittisessa selonteossa peräänkuulutetaan siirtymistä toimenpidetasolla ajattelumalliin, jossa työikäisen väestön määritelmää muutetaan 15–74-vuotiaisiin nykyisen 15–64-vuotiaiden ikäryhmän sijaan.

5 Väestöpoliittisen selvityksen ehdotukset suhteessa käynnissä olevaan kehittämiseen

Tässä luvussa tarkastellaan väestöpoliittisessa selvityksessä havaittujen kehitystarpeiden suhdetta käynnissä oleviin hankkeisiin.

5.1 Väestörakenteen muutoksen vaikutukset

Valtiovarainministeriön julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyttä koskevassa tarkastelussa hyödynnetään jo laajasti sosiaali- ja terveystalouteen sekä eläkkeisiin liittyvää aineistoa väestörakenteen muutoksen vaikutusten arvioinnissa. Tarkastelun tavoitteena on suhteuttaa väestörakenteesta aiheutuvien ikäsidonnaisten menojen, kuten terveydenhuollon ja koulutukseen liittyvien kustannusten, kehitystä suhteessa talouden tuotantopotentiaaliin. Tarkastelu tarjoaa monipuolisen näkökulman väestörakenteen muutoksen vaikutuksista julkiseen talouteen.

Kehikossa on myös mahdollista tarkastella erilaisten väestöpoliittisten tavoitteiden vaikutuksia julkisen talouden näkökulmasta. Esimerkiksi Tilastokeskuksen ja Eurostatin väestöennusteen perusteella voidaan tehdä julkisen talouden kestävyteen liittyviä tarkasteluita erilaisissa väestöskenaarioissa. Valtiovarainministeriö on jo aiemmin Eläketurvakeskuksen tekemien väestöskenaarioiden pohjalta varioinut omissa laskelmissaan ennakoitua kokonaishedelmällisyyttä, kuolleisuutta ja nettomaahanmuuttoa.

THL:n SOME-mallin kehitystyön yhteydessä kehitetään avoin ja yksityiskohtaisesti dokumentoitu malli, jonka avulla väestörakenteen muutoksiin liittyviä tarkasteluita voidaan tehdä. THL:n alueellista SOME-mallia käytetään uusien hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveystalouden palvelutarpeen arvioinnissa. Alueellisessa SOME-mallissa väestön kehitys perustuu Tilastokeskuksen alueelliseen väestöennusteeseen.

5.2 Nykyaikaisen väestöpolitiikan mittareiden kehittäminen

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla on käynnissä lukuisia hankkeita liittyen väestöpoliittisessa selvityksessä tunnistettuihin tietotarpeisiin, jotka ovat keskeisiä nykyaikaisessa väestöpolitiikassa.

Erityisesti aiemmin mainitut Tilastokeskuksen kehittämishankkeet vastaavat osaltaan näihin tietotarpeisiin. Lapsi ja nuoria koskevan tietovarannon kehittäminen ja väestö- ja perhelastoinnin yhteistyöryhmän parantavat aihepiirin tietopohjaa ja luovat näkökulmia uusien indikaattoreiden kehittämisen tarpeeseen.

Osana ”Lapsipolitiikan kansallisten ohjausvälineiden kehittäminen” –hanketta OECD laatii Suomelle ehdotuksia lapsipolitiikan ohjausvälineiden kehittämiseen kansainvälisiin kokemuksiin nojautuen. Hankkeen loppuraportin on tarkoitus valmistua vuoden 2022 loppuun mennessä.

Valtiovarainministeriössä on myös mahdollista vahvistaa väestöpolitiikan kannalta olennaista tietopohjaa uuden tutkimustiedon avulla. Valtiovarainministeriö voi hyödyntää Tilastokeskuksen rekisteriaineistoja erilaisessa politiikkavalmistelussa. Lisäksi ikääntymiseen liittyvää tietotarpeita on toteutettu valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan hankkeissa.

5.3 Seuranta syntyvyyden ja perheellistymiseen vaikuttavista tekijöistä ja lapsiperheiden tilanteista

Lapsiperheiden edistynyttä analytiikkaa (LEA) käsittelevän hankkeen tavoitteena oli kehittää perhekeskeisen tiedon hallinta- ja toimintamalli johtamisen välineeksi. Osana hanketta kehitettiin malli, jossa hyödynnetään lapsiperheisiin liittyvää aineistoa ja jonka avulla voidaan määritellä lapsiperheiden elämänlaadun indikaattoreita. Mallin avulla voidaan tarkastella myös lapsiperheiden hyvinvointia alueellisesti.

Nykyisissä hankkeissa on myös tarkoitus jatkossa kehittää edistynyttä analytiikkaa modernin väestöpolitiikan pohjaksi. Valtiovarainministeriön alaisen kansallisen tekoälyohjelma AuroraAI:n puitteissa on jatkossa mahdollista kehittää lapsien ja perheiden seurantaan liittyvää kehittyneitä analytiikkaa kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden kohdentamiseen.

6 Kehitysehdotukset

Valtiovarainministeriö voisi tuottaa osana analyysityötään väestöpolitiikan tietopohjaksi sopivaa materiaalia, esimerkiksi ennakoituun väestökehitykseen ja julkiseen talouteen liittyvien katsausten muodossa.

Uusia kehitystarpeita voidaan havaita hyvinvointialueiden ohjauksen kehitystyössä. Uusien tietotarpeiden täyttämisen laajentaa väestöpolitiikan tietopohjaa.

Maahanmuuttoon liittyvien tietotarpeiden täyttymistä tulisi seurata osana Tilastokeskuksen maahanmuuton tilastointiin liittyviä kehittämishankkeita.

Eläkeiän myöhentymisen ja osa-aikaisen työn yleistymisen myötä voidaan tunnistaa tarve laajentaa nykyisten työllisyysindikaattoreiden sisältöä ja ottaa käyttöön uusia indikaattoreita. Tilastokeskuksen työvoimatutkimusta uudistettiin vuoden 2021 alusta lähtien uuden EU-lainsäädännön mukaiseksi⁹. Uudistuksen yhtenä tavoitteena on ollut parantaa eri maiden tilastojen vertailtavuutta. Osana uudistusta Tilastokeskus kerää tilastotietoja 15–89-vuotiaan väestön työmarkkinatilanteesta aikaisemman 15-74-vuotiaiden sijaan.¹⁰

Osa-aikaisen työn osuus on trendinomaisesti kasvanut viime vuosien aikana, ja myös vanhemmissa ikäryhmissä osa-aikatyö on yleisempää. Siten pitkän aikavälin laskelmien kannalta hyödyllinen olisi työllisyysasteindikaattori, jossa osa-aikaiset työlliset olisi muutettu täysipäiväisiä työllisiä vastaaviksi.

9 Tilastokeskus (2021). Työvoimatutkimuksen uudistus. <https://www.tilastokeskus.fi/ajk/tyovoimatutkimuksen-uudistus.html>

10 Työvoimatutkimuksen tilastojulkistuksissa työvoimatutkimuksen tulokset ilmoitetaan lähtökohtaisesti ikäryhmälle 15–74-vuotiaat. Eläkeiän myöhentymisen seurauksena myös julkisen talouden pitkän aikavälin laskelmissa laajennetaan työikäisen väestön määritelmää, vaikka jo nykyisellään myös yli 65-vuotaiden työlliset on laskelmissa huomioitu.

7 Johtopäätökset

Valtiovarainministeriössä hyödynnetään väestö- ja perhetietoja eri osastoilla ja ministeriön hallinnonalan virastot ovat keskeisiä väestö- ja perhetietojen tuottajia rekistereiden ylläpitäjinä ja niihin perustuvien tilastojen tuotannon kautta. Väestö- ja perhetietoihin liittyy sekä vakiintuneita tiedon tuottamisen prosesseja että erilaisia meneillään olevia kehittämissankkeita, joilla kehitetään väestö- ja perhetietojen hyödyntämistä ja tietopohjaa.

Väestö- ja perhetietojen kehittämiseksi on tarvetta yhtäältä kehittää tilastoja ja tilastointia, ja toisaalta on parannettava mahdollisuuksia hyödyntää nykyisiä tilastoja ja aineistoja. Arviointiryhmän raportissa on käyty läpi meneillään olevaa kehitystyötä ja tehty uusia kehittämisehdotuksia molemmista näkökulmista. Arviointiryhmä ei havainnut merkittäviä puutteita jo nykyisin tuotettujen tietojen laadussa ja laajuudessa. Meneillään oleva kehitystyö vastaa hallituksen tietopohjan vahvistamista koskevaan väestöpoliittiseen linjaukseen ja tarvetta kehitystyön lisäämiselle yli nykyisen ei ole.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla syntyvä rekisteriaineisto on väestöpolitiikan suunnittelun kannalta relevanttia, mutta ei ole suoraan käytettävissä politiikkavalmistelun tietopohjana. Rekistereitä voidaan käyttää tutkimustoiminnassa vakiintunein prosessein ja julkisten tilastojen kehitystyöhön voidaan vaikuttaa Tilastokeskuksessa tapahtuvan kehitystyön kautta. Väestöpolitiikan tietopohjan vahvistamista suunniteltaessa on syytä huomioida myös poikkihallinnollisen yhteistyön tarve.

Väestöpolitiikan tietopohjaa tulisi tilastoinnin lisäksi vahvistaa myös tutkimuksellisesta näkökulmasta, koska väestöpolitiikka on luonteeltaan poikkihallinnollista, sen tietopohja on vahvasti henkilörekistereihin perustuvaa ja väestölliset ilmiöt ovat hidasliikkeisiä.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-219-2 (pdf)

Huhtikuu 2022